

men tegen de opstaande rand op gelijke afstanden gedenkplaten aangebracht met de namen van de slachtoffers van de Tjiater- en Soebangstellingen. Op elke gedenkplaat staat het wapen van het betreffende legeronderdeel. Ook op dit veld zijn de gedenkplaten aangebracht met de tekst:

“Ter eerbiedige nagedachtenis aan de vele ongenoemden die hun leven offerden en niet rusten op de erevelden”.

Terzijde van het Tjiatermonument treft men het zgn.

Padalarang monument aan, bestaande uit vijf zuilen met een boekrol ervoor, ter nagedachtenis aan de leden van een gezelschap die voorstellingen verzorgden ter ontspanning van de soldaten. Zij kwamen om het leven bij een vliegongeval.

Rechts van het vlaggenmonument bevindt zich de pendopo waar men in alle rust de registers en andere informatie kan doornemen en van waaruit men een

goed uitzicht heeft over het ereveld.

Algemeen

In Jakarta heeft de stichting een kantoor speciaal voor de coördinatie en uitvoering van de werkzaamheden op de erevelden in Indonesië.

Het adres hiervan is:

Jl. Panglima Polim Raya 23
Kebayoran Baru
Jakarta 12160
Tel. 00 6221 7207983
Fax: 00 6221 7252986

Het adres van ereveld Pandu is:

Taman Makam Kehormatan Belanda
Jl. Pandu 32
Bandung 40173

Informatiefolders

De zeven Nederlandse erevelden in Indonesië worden beschreven in een overzichtsfolder en in aparte informatiefolders:

- Nederlandse erevelden in Indonesië
- Ereveld Menteng Pulo (Jakarta)
- Ereveld Ancol (Jakarta)
- Ereveld Pandu (Bandung)
- Ereveld Leuwigajah (Cimahi)
- Ereveld Kalibanteng (Semarang)
- Ereveld Candi (Semarang)
- Ereveld Kembang Kuning (Surabaya)

Andere informatiefolders van de Oorlogsgravenstichting, o.a.:

- De Oorlogsgravenstichting (algemeen)
- Dienstverlening
- Birma-spoorweg
- Gedenkboeken

Nadere informatie:

Oorlogsgravenstichting, Postbus 85981, 2508 CR Den Haag.
Telefoon: (070) 3131080 Fax (070) 3621546 Postbank: 401.000.
www.ogs.nl

Ereveld Pandu

Oorlogsgravenstichting

Ereveld Pandu is alleen te bereiken via de hoofdingang van de openbare begraafplaats Pandu. Na ongeveer 200 meter bereikt men de toegangspoort van het ereveld.

Dit ereveld werd op 7 maart 1948 ingewijd. Tijdens die plechtigheid werd herdacht dat zes jaren tevoren op diezelfde datum de Tjiaterstelling was gevallen en de capitulatie van Nederlands-Indië had plaatsgevonden. Bij deze inwijding werden tevens 14 stoffelijke overschotten van in de Tjiaterstelling gesneuvelde militairen herbegraven.

ke resten van oorlogsslachtoffers afkomstig van de erevelden Muntok (1960), Palembang (1967) en Makassar (1968). Op dit ereveld liggen thans meer dan 4.000 oorlogsslachtoffers begraven.

De graven

Op dit ereveld rusten niet alleen vele militairen van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL), die omkwamen in de strijd tegen de Japanners, maar ook vele burgers uit de interneringskampen in en rond Bandung. Ook in de onrustige tijd na de capitulatie van Japan in 1945 waren vele slachtoffers te betreuen, burgers zowel als militairen waaronder velen van de Koninklijke Landmacht, die hetzij als oorlogsvrij-williger, hetzij als dienstplichtige waren uitgezonden om orde en rust te brengen.

Herbegravingen

Op de zeven Nederlandse erevelden op Java liggen bijna 25.000 slachtoffers van de strijd in Nederlands-Indië begraven, militairen zowel als burgers.

Oorspronkelijk lagen hun graven op 22 erevelden verspreid over de hele archipel. Tussen 1946 en 1950 werden deze aangelegd door de legergravendienst van het KNIL. Na de soevereiniteitsoverdracht werden in de jaren zestig op verzoek van de Indonesische regering de graven geconcentreerd op het eiland Java.

Op het ereveld Pandu vonden in de jaren zestig herbegravingen plaats van de stoffelij-

Monumenten

Wanneer men de hoge smeedijzeren toegangshekken passeert, leidt een brede oprijlaan, aan weerszijden geflankeerd door coniferen, naar het algemeen monument. Het bouwwerk, ontworpen door architect A.W. Gmelig Meyling, staat op een platform en is gesteund door acht pilaren die in een vijver staan. Bovenaan en rondom op de rand van het monument staat de tekst "Opgericht ter gedachtenis aan hen die vielen als offer in de strijd om vrede en recht".

Aan de linkerkant van het platform bevindt zich een vlaggenmast. Op het plateau vóór het monument staan twee tombes met daar tussen een granieten plaat waarin de Nederlandse leeuw in reliëf is aangebracht.

De linkertombe, gewijd aan de 'onbekende soldaat', is aan de bovenzijde voorzien van een zwaard, helm en lauwerkrans. Op de rechtertombe, gewijd aan de 'onbekende burger', ligt een flambouw met lauwerkrans.

Verder lopend langs het hoofdpad komt men bij het KNIL-monument, dat hier op 15 augustus 1991 is onthuld. Het is ontworpen door mevrouw Thérèse de Groot-Haider en is een replica van het in 1990 bij het Koninklijk Tehuis voor Oud-militairen "Bronbeek" in Arnhem geplaatste exemplaar.

In het achterste gedeelte van het veld staat het vlaggenmonument met in de voet de namen van de plaatsen waar slag is geleverd.

Om de vlaggenmast bevindt zich een granieten cirkel met de 12 tekens van de dierenriem en de symbolen van de vier grote wereldgodsdiensten. In de buitencirkel heeft

